

Γ'.

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Συνοπτικὸν σημείωμα

περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου κατὰ τὸ ἔτος 1970.

Τὸ ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν τοῦ Κέντρου ἐξακολουθεῖ ἀπὸ ἐτῶν νὰ εἶναι ὀλιγαριθμώτατον. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἐπετεύχθη ἡ πρόσληψις ἑνὸς εἰσέτι συντάκτου, αἱ ἡμίσειαι ὀργανικαὶ θέσεις συντακτῶν τοῦ Κέντρου παραμένουν κεναί.

I. Συνεχίσθησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ ἀποδιετιστικαὶ κειμένων καὶ πραγματειῶν, πλουτίζουσαι συνεχῶς διὰ νέου ὑλικοῦ τὰς εἰδικὰς δελτιοθήκας τοῦ Κέντρου.

II. Προήχθη ἡ ἐπεξεργασία τῆς ὕλης διὰ τὸν ὑπὸ ἐκτύπωσιν Β' τόμον τοῦ ἔργου «Τὰ χειρογῶρα τῶν Μετεώρων», ἔργου ἐκδιδομένου, ὡς γνωστόν, ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ ἀειμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ Ν. Βέη, μετὰ νέαν ἐξ αὐτοψίας ἀναψηλάφησιν τοῦ ὅλου ὑλικοῦ καὶ μὲ πολλὰς προσθήκας.

Προήχθη, παραλλήλως, ἡ ἐπεξεργασία τῆς ὕλης διὰ τὸν προγραμματισθέντα Γ' τόμον τῆς σειρᾶς, προοριζόμενον νὰ περιλάβῃ «Τὰ ἀρχεῖα τῶν Μετεώρων». Πλὴν τῆς συνεχιζομένης μεταγραφῆς τῶν ἐλληνικῶν (βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν) ἐγγράφων, ἐμελετήθησαν, τῇ βοήθειᾳ εἰδικοῦ ἐπιστήμονος, τὰ βλαχικὰ ἔγγραφα τῶν Μετεωρικῶν ἀρχείων, ἤτοι χρυσόβουλλα, ἀφιερωτήρια καὶ ἄλλα ἔγγραφα Ἑγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας, ἀνερχόμενα εἰς διακόσια περίπου καὶ χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1487 μέχρι τῶν μέσων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Τούτων κατηρτίσθη συστηματικὴ καταγραφὴ καὶ περίληψις τῶν περιεχομένων ἑνὸς ἑκάστου (registes), τῶν κυριωτέρων δὲ ἐξ αὐτῶν παρασκευάζεται πλήρης μεταγραφὴ καὶ μετάφρασις. Εἶναι ἡ πρώτη ἴσως φορὰ, καθ' ἣν ἐλληνικὸν ἐπιστημονικὸν ἴδρυμα θὰ παρουσιάσῃ, καὶ δὴ εἰς τόσῃν ἔκτασιν, παρόμοιον ἀρχεῖακὸν ὑλικὸν διαβαλκανικοῦ ἐνδιαφέροντος.

III. Ἐπραγματοποιήθη καὶ ἐφέτος ὀλιγοήμερος ἐρευνητικὴ ἀποστολὴ εἰς Μετέωρα. Ταύτης μετέσχον οἱ συντάκται τοῦ Κέντρου Γ. Παπαδημητρίου καὶ Δ. Σοφιανός, συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ εἰδικοῦ φωτογράφου. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐκκρεμοτήτων καὶ τῶν ἐξ αὐτοψίας διακριβώσεων, μὲ τὰς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ ἀσχοληθῶν καὶ ἡσχολήθησαν οἱ μεταβάντες εἰς Μετέωρα, πέραν δὲ καὶ ἀπὸ τὰς ὑπὸ τοῦ Κέντρου προγραμματισθείσας φωτογραφίσεις κωδίκων καὶ ἱστορικῶν ἐγγράφων, ἐφωτογραφήθησαν ἐπιπροσθέτως (ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει) καὶ δεκάδες χειρογράφων κωδίκων διὰ λογαριασμὸν ἄλλων ἰδρυμάτων ἢ εἰδικῶν ἐπιστημόνων, τῆς ἡμεδαπῆς καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Διότι πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι, ἀφ' ἧς τὸ ἡμέτερον Κέντρον ἐπεδόθη εἰς τὴν συστηματικὴν διερεύνησιν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀξιοποίησιν τοῦ θησαυροῦ τῶν ἐν Μετέωροις βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων, καὶ ἰδίᾳ ἀφ' ἧς παρουσίασε τὸν Α' τόμον τοῦ Καταλόγου τῶν Μετεωρικῶν χειρογράφων, ὄχι μόνον ἐπεκροτήθη διεθνῶς ἡ ἀναληφθεῖσα προσπάθεια καὶ ἐδημοσιεύθησαν εὐμενέσταται σχετικαὶ βιβλιοκρισίαι εἰς τὰ ἀρμοδιώτερα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ (Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδῶν 1968, Revue des Études Byzantines 1969, Balkan Studies 1968, Bollettino di Grottaferrata 1969, Analekta Bolandiana 1970 κ. π. ἄ.), ἀλλ' ἤρχισαν νὰ ἀπευθύνωνται εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν

έπιστημονικά ιδρύματα και ειδικοί επιστήμονες τῆς ἡμεδαπῆς και τῆς ἀλλοδαπῆς, ἐπιθυμοῦντες νὰ καταστήσωμεν εἰς αὐτοὺς προσιτὰ πολλὰ και ποικίλου περιεχομένου Μετεωρικὰ χειρόγραφα — κείμενα ἀρχαῖα και μετακλασσικά, βυζαντινὰ και μεταβυζαντινὰ — τῶν ὁποίων τὴν ὑπαρξιν κατέστησαν γνωστὴν εἰς τοὺς εἰδικούς τὰ ἡμέτερα δημοσιεύματα. Τοιουτοτρόπως τὸ εἰδικὸν τοῦτο Κέντρον τῆς Ἀκαδημίας ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἐξυπηρετεῖ τὴν διεθνή ἔρευναν: Ἡ γνωστὴ και μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδὸς τῆς Bibliotheca Hagio-graphica Graeca τῶν Βολλανδιστῶν ἐπλουτίσθη μὲ νέον ὕλικὸν ἐξ ἀγνώστων μέχρι τοῦδε Μετεωρικῶν κωδίκων (βλέπε τὸ προσφάτως ἐκδοθὲν Auctarium τῆς BHG, 1969, σελ. 372). Μέσῳ ἡμῶν ἐπρομηθεύθη και προμηθεύεται μικροταινίας (microfilms) δεκάδων Μετεωρικῶν κωδίκων τὸ ἐν Παρισίοις Institut des Textes, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξυπηρετοῦνται, ὡς γνωστόν, οἱ ἀνὰ τὸν κόσμον κειμενολόγοι, ἑλληνισταὶ και μεσαιωνοδίφαι. Καθ' ὅμοιον τρόπον Μετεωρικὰ χειρόγραφα κατέστησαν μέσῳ ἡμῶν προσιτὰ εἰς Ἑλληνας ἐρευνητάς, ἀλλὰ και εἰς ξένα Βυζαντινολογικά Ἰνστιτούτα ἢ παρεμφερῆ ἰδρύματα, καθὼς και εἰς εἰδικούς ἐπιστήμονας, τόσον τῆς Εὐρώπης (ἀπὸ τοῦ Παλέρμου και τῆς Ρώμης μέχρι τοῦ Λονδίνου, τοῦ Βερολίνου, τοῦ Μονάχου, τῆς Βουδαπέστης κλπ.), ὅσον και τῆς Ἀμερικῆς.

IV. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρον Λ. Βρανούσης, συνοδευόμενος και ὑπὸ εἰδικῶν φωτογράφου, ἐπραγματοποίησεν ὀλιγοήμερον ἐρευνητικὴν ἀποστολὴν εἰς Ἁγιον Ὀρος. Σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἦτο ἡ ἀνεύρεσις και φωτογράφησις Μετεωρικῆς προελεύσεως χειρογράφων. Ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι εὐρέθη και ἐφωτογραφήθη ὁ ὑπ' ἀριθμ. 172 κῶδιξ τῆς Μονῆς Παντελεήμονος, κῶδιξ καταρτισθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν τῆς ἐν Μετεώροις Μονῆς Βαρλαάμ και περιέχων σημαντικώτατα διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀδελφῶν Ἀψαράδων και τῶν Μετεώρων ἐν γένει κείμενα ἐφωτογραφήθη κῶδιξ τῆς Μονῆς Ἰβήρων περιέχων Ὀμιλίαν τοῦ Λαρίσης Ἀντωνίου, συνδεομένον μὲ τὴν Μετεωρικὴν και Θεσσαλικὴν ἱστορίαν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, κ. π. ἄ. Ἡ ἔρευνα διεξήχθη εἰς τὰς Ἀγιορειτικὰς Μονὰς Παντελεήμονος, Διονυσίου, Ἰβήρων, Βατοπεδίου και Ἐσφιγμένου, ἡ δὲ συγκομιδὴ ἐπεξετάθη εἰς πολλὰ και ποικίλου περιεχομένου χειρόγραφα, χρήσιμα εἰς διαφόρους τομεῖς τῆς ἐρεύνης και σχετιζόμενα μὲ τὰς ἐν τῷ Κέντρῳ διεξαγομένης ἐργασίας και τὰ προσωπικὰ ἐ διαφέροντα τοῦ παρ' ἡμῖν ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ.

V. Ἐκ τῆς συγκομιδῆς τῶν ἀνωτέρω ἀποστολῶν, ἀλλὰ και ἄλλων παραλλήλων ἐνεργειῶν ἢ ἐρευνητικῶν ἐργασιῶν, τὸ παρ' ἡμῖν ἀρχεῖον μικροταινιῶν (microfilms) και φωτογραφιῶν ἐπλουτίσθη κατὰ τὸ λῆγον ἔτος μὲ ἀφθονον ὕλικὸν ἐκ χειρογράφων, ἱστορικῶν ἐγγράφων και σπανίων ἐντύπων, ὕλικὸν προερχόμενον ἐκ Μετεώρων, ἐξ Ἁγίου Ὀρους, ἀλλὰ και ἐξ ἄλλων βιβλιοθηκῶν και ἀρχείων τῆς ἡμεδαπῆς και τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἐκ τῶν πολλῶν και σημαντικῶν ἀποκτημάτων ἀρκούμεθα νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι ἀπεκτήσαμεν (εἰς μικροφίλμ και φωτογραφίας) τὸ μοναδικὸν χειρόγραφον τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ἀλώσεως Κριτοβούλου τοῦ Ἰμβρίου, ἀποκείμενον εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκην τοῦ Σεραγίου (Topkapi Sarayı Müzesi) και ἀπρόσιτον μέχρι τοῦδε. Ἄς προστεθῆ ἀκόμη ὅτι ἀπεκτήσαμεν (εἰς μικροφίλμ) τὸν πολυσέλιδον Κατάλογον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ φιλέλληνος λόρδου Guilford, ἰδρυτοῦ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας και γνωστοῦ συλλέκτου ἑλληνικῶν βιβλίων. Ὁ Κατάλογος οὗτος, ἀποκείμενος εἰς

τὸ Βρεταννικὸν Μουσεῖον, ἀποτελεῖ μεταλλεῖον βιβλιογραφικῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐκδόσεων ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας.

VI. Ἡ συγκέντρωσις, διαλογή, ταξινόμησις καὶ συστηματικὴ καταγραφή τοῦ παντοειδοῦς ὕλικου, τὸ ὁποῖον συσσωρεύουν αἱ κατὰ καιροὺς ἀναληφθεῖσαι καὶ ὁλονὲν ἐπεκτεινόμεναι ἐργασίαι τοῦ Κέντρου, ἀπορροφᾷ ἀπροσμέτρητον χρόνον, ἐλλείπει δὲ ἄλλου προσωπικοῦ μεταβάλλονται συχνότατα καὶ ἐπὶ μακρὸν εἰς ἀφανεῖς ταξινόμους ὕλικου οἱ παρ' ἡμῖν ὑπηρετοῦντες ὀλιγαριθμώτατοι ἐπιστήμονες, προωρισμένοι κυρίως —καὶ ἐνδεειγμένοι— νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἀξιοποίησίν του.

Οὕτω εὐρίσκειται ἐν καθυστερήσει ἢ «Ἐπετηρίς» καὶ ἄλλα δημοσιεύματα τοῦ Κέντρου. Μόλις κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν ἡ ἀπὸ τριετίας ἐτοίμη σχεδὸν «Ὀλυμπιώτισσα», ὀγκώδης μονογραφία περὶ τῆς Θεσσαλικῆς ταύτης Μονῆς καὶ τῶν χειρογράφων της, ἔργον τοῦ κ. Ε. Σκουβαρά.

Παρὰ ταῦτα, ὑπὸ τοῦ συντάκτου Χρ. Πατρινέλη μετεγράφησαν κείμενα ἐκ Βατικανοῦ κώδικος περιέχοντος ἐπιστολάς Ἑλλήνων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ συνεπληρώθη ἡ ἀπὸ μακροῦ καταρτιζομένη ἀναλυτικὴ ἀναγραφή τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Μανουὴλ Γεδεών, ἐργασίαι προοριζόμεναι διὰ τὴν «Ἐπετηρίδα» τοῦ Κέντρου.

VII. Ἡ 150ῆ Ἐπέτειος τοῦ Ἀγῶνος τῆς Ἀνεξαρτησίας (1821 - 1971) καὶ τὰ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ προγραμματισθέντα ἐπεφόρτισαν τὸ προσωπικὸν τοῦ Κέντρου μὲ πρόσθετα καθήκοντα. Σχετικὴ προεργασία, πρὸς τὸ παρόν, ἐγένετο διὰ τὴν ἐπανεκδοσίν τῆς «Χάρτας» τοῦ Ρήγα καὶ τῆς «Ἐφημερίδος» τῶν συνεργατῶν τοῦ Πρωτομάρτυρος, καθὼς καὶ διὰ τὴν συγκρότησιν καὶ ἔκδοσιν τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου τῆς Νήσου τῶν Ψαρῶν.

VIII. Τέλος, ἀπρόβλεπτοι ἐργασίαι ἀπασχόλησαν κατὰ τὸ λῆγον ἔτος τὸ ὀλιγαριθμώτατον προσωπικὸν τοῦ Κέντρου. Ἐντολῇ τῆς Ἀκαδημίας, ἀνταποκρινομένης εἰς σχετικὴν αἴτησιν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, καθηρτίσθησαν καὶ μετεφράσθησαν ἀγγλιστὶ χρονογραφικαὶ ἀναγραφαὶ τῶν κυριωτέρων ἱστορικῶν γεγονότων τῆς Βυζαντινῆς, τῆς Μεταβυζαντινῆς καὶ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας (330 - 1821), αἵτινες, μετὰ πολλῶν ἐβδομάδων ἐιδικῆν ἐργασίαν, ὑπεβλήθησαν ἀρμοδίως (ἀρ. πρωτ. 1256/17-2-70). Πρωθυπουργικὴ ἐγκύκλιος περὶ ἀπογραφῆς τοῦ ἐπιστημονικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας, ἐν συνεχείᾳ δὲ εἰδικὸν Ἐρωτηματολόγιον ὑπεχρέωσαν ἡμᾶς νὰ διαθέσωμεν πολὺν χρόνον διὰ τὴν σύνταξιν καὶ ὑποβολὴν τῶν ζητηθέντων στοιχείων περὶ τῆς συστάσεως, τῶν σκοπῶν καὶ τοῦ τρόπου λειτουργίας τοῦ ἡμετέρου Κέντρου, τοῦ γενικοῦ καὶ τῶν ἐπὶ μέρους προγραμμάτων ἐρεῦνης, τῶν ἐπιτευγμάτων καὶ τῶν προοπτικῶν, τοῦ ἀπασχοληθέντος προσωπικοῦ, τῶν διατεθέντων ποσῶν κτλ. (ἀρ. πρωτ. 1269 καὶ 1277). Εἰς τὰ ἀνωτέρω πρέπει νὰ προστεθοῦν αἱ ὁλονὲν ὀγκούμεναι ὑπηρεσιακαὶ φροντίδες καὶ γραφειοκρατικαὶ διατυπώσεις, ὀφειλόμεναι κυρίως εἰς τὰς ἀσφυκτικὰς διατάξεις τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ, ἀπορροφῶσαι πολὺτιμον χρόνον καὶ μεταβάλλουσαι συχνότατα εἰδικούς ἐπιστήμονας, ἐπιφορτισμένους μὲ ἄλλα πρωτίστως καθήκοντα, εἰς διεκπεραιωτὰς διοικητικῶν ὑποθέσεων.

IX. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσήχθησαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος (ἐκ δωρεῶν ἢ ἀνταλλαγῶν καὶ ἐξ ἀγορᾶς) 268 τόμοι βιβλίων καὶ περιοδικῶν (ἀριθ. βιβλίου εἰσαγωγῆς 4575-4842).

Χ. Τὸ ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν τοῦ Κέντρου, πέραν τῶν ὑπαλληλικῶν του καθηκόντων καὶ τῆς ἐντὸς τοῦ προγράμματος ἐργασιῶν τοῦ Κέντρου ἐπιδόσεώς του, εἶχε κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, ποικίλην ἄλλην ἐπιστημονικὴν δραστηριότητα.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Α. Βρανούσης μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β' Διεθνoῦς Συνεδρίου Σπουδῶν Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, συνελθόντος εἰς Ἀθήνας τὸν Μάιον τοῦ 1970. Εἶχεν ἐπιφορτισθῆ μετὴν σύνταξιν καὶ παρουσίαςιν μιᾶς βασικῆς εἰσηγήσεως (rapport), προέβη εἰς ἰδίαν ἐπιστημονικὴν ἀνακοίνωσιν, προήδρευσε μιᾶς τῶν συνεδριάσεων καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς διαφόρους συζητήσεις. Τὰς ἐργασίας τοῦ ἐν λόγῳ Συνεδρίου παρηκολούθησαν ἐπίσης καὶ οἱ συντάκται τοῦ Κέντρου Β. Σφυρόερας, Γ. Παπαδημητρίου καὶ Χρ. Πατρινέλης.

Εἰς τὸ Διεθνὲς ἐπιστημονικὸν Συμπόσιον περὶ Φαναριωτῶν καὶ τῆς ἐποχῆς των, ὀργανωθὲν τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, μετέσχον δι' ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Α. Βρανούσης καὶ ὁ συντάκτης Β. Σφυρόερας.

Εἰς ἕτερον Διεθνὲς ἐπιστημονικὸν Συμπόσιον, ὀργανωθὲν ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἀνατολικοευρωπαϊκῶν Σπουδῶν (Center for East European Studies) τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Πανεπιστημίου τοῦ Colorado, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Βαλκανικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, συνελθὸν δὲ κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων, εἶχεν ὀρισθῆ εἰδικὸς εἰσηγητὴς ἱστορικοῦ θέματος τῆς ἀρμοδιότητός του καὶ εἶχε κληθῆ — μόνος ἐξ Ἑλλάδος — ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Α. Βρανούσης (ὅστις ὅμως, λόγῳ ἀσθενείας, δὲν ἠδυνήθη τελικῶς νὰ συμμετάσχη τοῦ Συνεδρίου αὐτοπροσώπως).

Προσθετέον ὅτι ὁ διευθυντὴς καὶ οἱ τέσσαρες συντάκται τοῦ Κέντρου ἔχουν κληθῆ καὶ ἐδήλωσαν συμμετοχὴν, δι' ἰδίας ἕκαστος ἀνακοινώσεως, εἰς τὸ συνερχόμενον κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ΙΔ' Διεθνὲς Συνέδριον Βυζαντινῶν Σπουδῶν.

Τέλος, οἱ ἐν λόγῳ ἐπιστήμονες παρουσίασαν καὶ κατὰ τὸ λήγον ἔτος, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, ἀτομικὰ δημοσιεύματα εἰς περιοδικὰ καὶ αὐτοτελῶς.

Διεθνή ὄργανα ἐπιστημονικῆς ἐνημερώσεως μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολουθοῦν καὶ διαθέτουν σελίδας διὰ νὰ παρουσιάσουν τὴν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κέντρῳ συντελουμένην ἐργασίαν καὶ τὰς ἀτομικὰς ἐνὸς ἑκάστου τῶν συνεργατῶν του ἐπιδόσεις. Παραλείποντες ν' ἀναγράψωμεν βιβλιοκρισίας καὶ ἄλλα σχετικὰ σημειώματα, ἀρκούμεθα νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Association Internationale des Études Byzantines ἐκδιδόμενον Bulletin d'Information, ἀρ. 1 (1964) σ. 48-49 καὶ ἀρ. 4 (1968) σ. 50-51, ἔνθα παρουσιάσας τῶν κυριωτέρων τομέων δράσεως τοῦ ἡμετέρου Κέντρου.

Ἀθήναι, 19 Δεκεμβρίου 1970.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου
Α. Βρανούσης